

Výučba múzejnej pedagogiky v študijnom programe Muzeológia a kultúrne dedičstvo na FiF UK v Bratislave – teória a prax

Ľuboš Kačírek – Pavol Tišliar

Mgr. Ľuboš Kačírek, PhD. - doc. PhDr. Pavol Tišliar, PhD.
Katedra etnológie a muzeológie
Filozofická fakulta UK
Gondova 2
814 99 Bratislava
e-mail: kacirek@fphil.uniba.sk, tisliar@fphil.uniba.sk

Muzeológia a kultúrne dedičstvo, 2014, 2:1:73-91

The authors describe the preparation of specialized courses on museum education and exhibition management which aim to introduce students to interacting with the public and the use of various presentation methods for educational purposes. Museum education is currently one of the fastest evolving branches of museum studies and museum practice. The museum education courses taught as a part of the Museology and Cultural Heritage program at the Faculty of Arts provide both a wide theoretical background and significant practical experience the proof of which is a number of successful student projects in both academia as well as beyond.

Key Words

museum education, interaction with public, university programs in museology, Faculty of Arts of the Comenius University in Bratislava

Múzejná pedagogika patrí v ostatných rokoch v múzejníctve medzi oblasti, ktorým sa venuje mimoriadna pozornosť.¹ Sprievodné akcie v múzeách majú za úlohu nielen múzeum popularizovať, prilákať návštevníka do múzea, a to i opakovane, ale ich úlohou je predovšetkým pútavou formou podieľať sa na edukačnom poslaní múzea.² Čiže, zjednodušene, hravou formou priblížiť časti expozície, výstav

¹ Komplexnejšie sa tejto problematike zo strany múzea venujú príspevky v publikácii *Brána muzea otvorená*, ktorej zostavovateľkou je Alexandra BRABCOVÁ (Náchod : Nadace OSF Praha – nakladateľství JUKO, 2002). Z teoretickej stránky sa tejto problematike venuje príspevok Stanislava Štecha *Vzdělávací programy mají umožnit poznání aneb Brána mysli otevřená* (s. 66-85). Moravské muzeum v Brne pripravilo k tejto téme cyklus konferencií. Témy príspevkov boli publikované v zborníkoch *Děti, mládež ... a muzea? I – III*. Brno : Moravské zemské muzeum 1995, 1999 a 2003. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta pripravila cyklus siedmich zborníkov *Škola muzejní pedagogiky* (2007) – dostupné na <http://www.emuseum.cz/muzeologie-a-metodika/teoreticke-texty/skola-muzejni-pedagogiky.html>. Na Slovensku sa tejto téme uskutočnilo viacero konferencií, príspevky z nich boli publikované napríklad v zborníku *Čo letí v múzejnej pedagogike. Vzdelávanie a výchova v múzeách na Slovensku. Zborník textov z konferencie*. (Zost. Marcela LUKÁČOVÁ). Bratislava : SNM, 2010 alebo PAVLIKÁNOVÁ, Martina. Kontexty vzdelávania múzea/galérie a školy. In: *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*, roč. 1, č. 1, s. 55-64. Pohľad stredoškolského pedagóga približuje MEZEIOVÁ, Adelaida v príspevku *Návšteva múzea v didaktike strednej školy* (Pohľad stredoškolského učiteľa). In: *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*, roč. 1, č. 1, s. 65-74.

² Bližšie aj PAPCO, Ján. Od inštalácie cez inscenáciu k polyfunkcii. Inštitút múzea a revitalizácia Bojnického zámku. In: *Múzea na prahu tretieho tisícročia. Zborník príspevkov z konferencie Banská Bystrica 1999*. Bratislava : SNM – Národné múzejné centrum a Zväz múzeí na Slovensku 1999, s. 74-77.

a dokumentovať tak vývoj prírody či spoločnosti, aby si návštevník odniesol zážitky i vo forme nových poznatkov. Sprievodné programy nemožno chápať samoúčelne, bez nadväznosti na zbierkový predmet či zbierkové fondy múzea. Pokiaľ by sa totiž sprievodný program netýkal programovo a vecne činnosti múzea, mal by azda patriť skôr do cirkusu. I v súčasnosti máme v múzejnej obci skupinu kolegov – múzejníkov, ktorí skôr odmietajú sprievodné programy ako lacné divadlá, ktoré mnohokrát len odpútajú návštevníka od podstaty návštevy dozvedieť sa niečo nové, naučiť sa čo-to z dejín našej spoločnosti či rôznych prírodných úkazov. V niektorých múzeách sa možno sprievodné aktivity chápu aj ako marketingový ťah, spôsob ako pritiahnúť návštevníka a niečo zarobiť či vykázať vyššiu návštevnosť.

Výučba múzejnej pedagogiky na FiF UK v Bratislave

Štúdium bratislavskej muzeológie sa snaží reagovať na všetky aktuálne podnety a potreby slovenského múzejníctva. Naše štúdium zabezpečujeme v oboch stupňoch štúdia – bakalárskom i magisterskom – s možnosťou konania rigorózných skúšok, teda tzv. malých doktorátov (PhDr.) z muzeológie. Hoci ide o jednodoborové štúdium v zmysle akreditačných pravidiel MŠ SR, chápeme skutočnosť, že teoretické znalosti z muzeológie nemôžu dostatočne pripraviť absolventov pre prax. Tieto dôvody nás viedli k tomu, aby sme venovali širší priestor v študijnom pláne nielen včleneniu vybraných aplikovaných vedných disciplín, predovšetkým histórie (slovenské a širšie stredoeurópske dejiny) a etnografie ako najuniverzálnejším aplikovaným vedám v múzejnom prostredí, ale rovnako aj zámernou orientáciou na praktické činnosti v múzeách.³ Popri múzejnej praxi, ktorá do značnej miery nadväzuje na získané znalosti z muzeografie, evidencie a katalogizácie zbierkových predmetov, znalostí s fungovaním depozitárneho režimu a pod. a popri odborných exkurziách, na ktorých sa kladie dôraz predovšetkým na formy múzejnej prezentácie, a to aj so všetkými chybami, ktoré ponúkajú naše i zahraničné múzeá, sa osobitná, a treba zdôrazniť že značná pozornosť, venuje aj oblasti múzejnej pedagogiky.

V dobiehajúcim bakalárskom stupni získavali študenti teoretické vedomosti, a od roku 2010 aj praktické skúsenosti čiastočne v rámci kurzov Práca s verejnosťou a Kultúrno-výchovná činnosť. V súčasnom študijnom pláne je problematika múzejnej pedagogiky riešená na druhom magisterskom stupni štúdia muzeológie osobitným blokom predmetov – kurzov. Študenti si majú možnosť vybrať až z piatich ponúkaných kurzov: Múzejná a galerijná pedagogika, Múzeum a komunikácia s návštevníkmi, Múzeum a seniори, Múzejná prezentácia a Príprava programov pre návštevníkov.

Múzejná a galerijná pedagogika je kurzom, pri ktorom využívame aj skúsenosti z prostredia amerických múzeí. Marta Botiková spoločne s Magdalénou Costantino z Pensylvánskej univerzity vo Washingtone interaktívne, prostredníctvom virtuál-

³ Podrobnejšie: KAČÍREK, Luboš – TIŠLIAR, Pavol. Stav a perspektívy štúdia muzeológie na Filozofickej fakulte UK. In: *Dokumentácia druhej polovice 20. storočia a súčasnosti*. Martin : Slovenské národné múzeum, 2012, s. 135-146.

nej komunikácie pomocou programu Skype vedú prednášku/seminár zameraný na pochopenie základov komunikácie s návštevníkom. Vďaka tomuto kurzu sa môžu študenti priamo dozvedieť o najnovších trendoch z oblasti múzejnej pedagogiky v USA. Výsledkom aj ich činnosti boli dve výstavy z cyklu „*Taká bola Petržalka*“, o ktorých ešte budeme hovoriť. Cieľom kurzu je naučiť študenta analyzovať, kriticky hodnotiť a vypracovať plán vzdelávacieho programu práce predovšetkým s detským návštevníkom múzea alebo galérie na základe konštruktivistických metód múzejného vzdelávania.

Kurz *Múzeum a komunikácia s návštevníkom*, ktorý vedie Darina Hlinková, sa cielene orientuje nielen na oboznámenie študentov s aktuálnymi tendenciami, trendmi, počínmi a projektmi z oblasti celosvetovej múzejnej a galerijnej pedagogiky, reklamy a „PR“, ale rovnako aj so súčasnými, často kontroverznými témami, ktoré zasahujú do oblasti etiky, estetiky, filozofie a sociológie. Vyučujúca vedie so študentmi tematické diskusie zamerané hlavne na problémy múzejnej a galerijnej pedagogiky a jej úlohe v múzeu („vzdelávať, zabávať, alebo sprostredkovať informácie?“), na problémy reklamy a PR („prvoplánová komercia, podpora prestíže, alebo cielená propagácia múzea?“) a napokon problém etiky, hranice vkusu a nevckusu pri prezentácii.

Múzeum a seniory, ktorý opätovne vedie D. Hlinková, je zameraný na špecifický typ vekovo staršieho návštevníka, respektíve na kategórie seniorov. Predmet reaguje na aktuálnu problematiku, výzvy a prístupy kultúrnych inštitúcií, ktoré prispôbujú svoje edukačné, výstavné a prezentačné aktivity demograficky narastajúcej vekovej skupine vyše 55-ročných ľudí. Študenti absolvovaním tohto kurzu získavajú prehľad z oblasti gerontológie, gerontopedagogiky a gerontopsychológie a zoznáma sa s už existujúcimi projektmi o senioroch a pre seniorov z oblasti kultúry, médií, reklamy, manažmentu voľného času a pod. Na tomto mieste ešte môžeme dodať, že v roku 2012 otvoril odbor 3-ročné štúdium muzeológie a kultúrneho dedičstva aj v rámci štúdia UTV – Univerzity tretieho veku. Jeho súčasťou sú okrem prednášok aj návštevy vybraných múzeí, vrátane účasti na sprievodných programoch múzeí, ktoré však nie sú osobitne zamerané na seniorského návštevníka.

Kurz *Múzejná prezentácia*, ktorý prebieha v letnom semestri a vedie ho Dominik Hrdý zo SNM, sa orientuje predovšetkým na teoreticko-praktickú oblasť foriem a koncepcií práce s verejnosťou, kultúrno-výchovnú činnosť múzeí, aktivizačné programy, formy vzdelávania, ale i propagačnú a popularizačnú činnosť v múzeách.

Napokon seminár *Príprava programov pre návštevníkov*, opäť pod vedením D. Hrdého, ktorý začal svoju činnosť prvýkrát v letnom semestri 2014, je koncipovaný ako praktický kurz zameraný na realizáciu sprievodných programov v kultúrnych inštitúciách.

Popri tomto väčšom bloku predmetov sa študenti o vybraných, doplnkových problémoch z oblasti múzejnej pedagogiky a prezentácie dozvedia aj pri kurzoch *Prezentácia prírodného dedičstva*, *Múzejné výstavníctvo 1 a 2*, ktoré priam vyža-

dujú už vo svojej podstate priame zohľadňovanie práce s návštevníkom a znalosti aspoň základov múzejnej pedagogiky. Ide teda o značný počet kurzov, ktorých cieľom je pripraviť absolventa nielen teoreticky, ale predovšetkým prakticky v tejto oblasti. Výsledkom cielenej výučby je značný záujem o problematiku múzejnej pedagogiky medzi študentmi muzeológie, čo našlo svoj odraz nielen pri vypracovaní kvalifikačných prác z oblasti možností využitia sprievodných programov v kultúrnych inštitúciách, ale tiež niekoľko konkrétnych návrhov na ich realizáciu.

V súvislosti s nadchádzajúcou komplexnou akreditáciou študijných programov na Slovensku zamýšľame v oblasti múzejnej pedagogiky posilňovať existujúce kurzy aj o osobitný voliteľný kurz *Sprievodné programy v múzeách* (E. Kačírek), kde by študenti bakalárskeho stupňa štúdia nadobudli popri základných informáciách, ktoré v súčasnosti o múzejnej pedagogike získavajú na kurze *Úvod do muzeológie* (P. Tišliar), aj širší prehľad o tvorivých možnostiach a uplatnení muzeológa v kultúrnych inštitúciách.

Študentské práce z oblasti múzejnej pedagogiky

Súčasťou študijného programu bakalárskeho štúdia je aj kurz Postupová práca, ktorá je prvým vedeckým výstupom študentov. Témy postupovej práce sú aj z oblasti múzejnej pedagogiky, kde študenti približujú či komparujú vybrané sprievodné programy múzeí, ako napríklad: *Tradícia medzinárodného dňa múzeí a galérií v SNM so zameraním na Noc múzeí a galérií v SNM – Archeologickom múzeu* (M. Žažová), *Formy múzejnej prezentácie a propagácie na Slovensku a v USA* (A. Fornerová), *Múzejná pedagogika v MMB* (L. Jamrichová), *Sprievodné podujatia múzeí so zameraním na šermiarske spoločnosti* (S. Kožuchová) či *Vzdelávacie programy v SNM – Historickom múzeu* (P. Pirušová). Viacerí študenti potom pokračujú v danej téme aj pri písaní bakalárskej práce, modifikujú ju a navrhujú vlastné návrhy sprievodných programov z oblasti múzejnej pedagogiky. Túto tematiku spracúvajú študenti aj v rámci ŠVOK – Študentskej vedeckej a odbornej konferencie.⁴ Oblasť múzejnej práce je viacerým študentom blízka z ich stredoškolského štúdia, keďže sú absolventmi stredných pedagogických škôl či pedagogických a sociálnych akadémií.

Viacere práce študentov z oblasti múzejnej pedagogiky neostali len v teoretickej rovine, respektíve návrhu, ale sa pretavili do praktickej realizácie. V rámci bakalárskej práce študentka Petra Pirušová⁵ zostavila program k výstave „*Obnova Bratislavského hradu*“, ktorú pripravilo SNM – Historické múzeum. Výstava sa koná v priestore Bratislavského hradu od novembra 2011. Program je určený pre

⁴ Bližšie aj: CSÜTÖRTÖKYOVÁ, Dita. Medzinárodná študentská vedecká odborná činnosť študentov muzeológie na FiF UK v Bratislave. In: *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*, 1, 2013, č. 1, s. 143-144; LACOVÁ, Dana – CSÜTÖRTÖKYOVÁ, Dita. Fotoreportáž z medzinárodnej prehliadky študentských prác z muzeológie a konferencie Fenomén kultúrneho dedičstva v spoločnosti. In: *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*, 1/2013, s. 144-150.

⁵ PIRUŠOVÁ, Petra. *Vzdelávacie programy v SNM – Historickom múzeu. Bakalárska práca*. Bratislava : FiF UK, 2013, s. 30-32.

žiakov prvého a druhého stupňa základných škôl, osobitne pre 3. až 6. ročník. Je postavený na zostavení konkrétneho slova vzťahujúceho sa k danej výstave. Cieľom je, aby si deti rozvíjali vlastnú fantáziu a overili si svoje deduktívne schopnosti. Prostredníctvom hádaniek, indícií a doplnovačiek zistia, ako im slúži ich orientačný zmysel. Program je zameraný na tímovú prácu v rámci jednej triedy v rozsahu 45 – 60 minút.

Žiaci sú rozdelení do štyroch skupín po cca piatich žiakoch. Každá skupina dostane pracovný list a prvú indíciu. Deti sa pohybujú v priestoroch hradného paláca a aj vo vonkajších priestoroch Bratislavského hradu (vnútorné nádvorie) pod vedením lektora a hľadajú a lúštia indície a hádanky, ktoré majú v pracovnom liste. Každá indícia – otázka z pracovného listu obsahuje „zašifrovanú“ správu v podobe hádanky, obrázka alebo ľudového porekadla. Táto správa deti zavedie k ďalšiemu bodu, kde nasleduje ďalšia indícia. Tieto „zašifrované“ správy sa vzťahujú na obsah alebo témy výstav prebiehajúcich v Historickom múzeu, ako aj na priestory Bratislavského hradu, o ktorých deti dostanú bližšie, zaujímavé informácie. Pri každom zastavení – „stanovišti“ deti dostanú písmeno, ktoré zapíšu do pracovného listu a na konci cesty budú musieť poskladať slovo. Po získaní všetkých písmen a vytvorení výsledného slova po konzultácii s lektorom žiaci rozoberajú, prečo práve toto slovo a ako sa vzťahuje k danej výstave.

Program vychádza z teórie konštruktivismu.⁶ Detský návštevník sa stáva „pátračom“, ktorý podľa stôp hľadá cieľ. Splnenie úloh a ich samotné vyriešenie si vyžaduje zapojiť zmysly, rozum, využiť ako informácie získané pri výklade/lektoráte, tak aj informácie, ktoré deti poznajú z každodenného života. Lektor hrá úlohu informátora – „našepkávača“, respektíve facilitátora.⁷ Ak si deti nevedia rady, nasmeruje ich správnym smerom. Dáva im hádanky a otázky, ktoré ich dovedú k cieľu/ďalšiemu stanovištu. Výsledok úlohy teda nakoniec zistia žiaci sami, vlastnými schopnosťami. Pri každom stanovišti deti dostanú výklad, ktorý im pomôže pri riešení nasledujúcich úloh. Deti treba zaujať dynamickým a pútavým výkladom natoľko, aby upriamili svoju pozornosť na podávané informácie. Výklad sa opiera o vystavené exponáty alebo samotné priestory Bratislavského hradu.

Na začiatku pracovného listu⁸ žiaci musia nájsť rozdiel medzi uvedenými obrázkami. Výsledné zistenie, že „veže“ hradu nie sú rovnaké, si môžu na vlastné oči overiť priamo pred hradom. Po tejto úlohe nasleduje diskusia, ako a prečo je to tak. Po nej nasleduje druhá úloha, kde majú deti vyriešiť indíciu, nájsť ďalšie miesto – pojem „Klenotnica“. Ako odmenu dostanú kartičku s písmenom „A“. V klenotnici Bratislavského hradu dostanú deti výklad a pokračujú v pátraní. Na vnú-

⁶ Bližšie: DUCKWORTH, Eleanor. *The Having of Wonderful Ideas: And Other Essays on Teaching and Learning*. New York : Teachers College Press, Teachers College, Columbia University, 2. vyd., 1996 alebo JAGOŠOVÁ, Lucie – JŮVA, Vladimír – MRÁZOVÁ, Lenka. *Muzejní pedagogika*. Brno : Paido, 2010, s. 88-89 a 111.

⁷ Podrobnejšie ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Edukační potenciál muzea*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci 2012.

⁸ Bližšie *Pracovný list k programu*, viz. Príloha č. 1.

tornom nádvorí musia vyriešiť ďalšiu úlohu, problém a to, aký tvar má hrad. Ako pomôcku majú možnosti v pracovnom liste. Sami sa môžu poobzerať okolo seba a uhádnuť tvar hradu. V prípade zlého počasia sa táto úloha zodpovie až v priestoroch hradného paláca. Za správnu odpoveď získajú písmeno „N“. Nasleduje tretia úloha, kde majú deti zistiť nasledujúce stanovište. V pracovnom liste majú pomôcku v podobe obrázka. Na stanovišti – Slávnostnom schodisku – dostanú výklad a odmenu v písmene „V“. Zároveň tu je potrebné vyriešiť ďalšiu „záhadu“ - prečo sú schody také nízke a vybrať si možnosť aké môže byť jej riešenie, ktoré majú uvedené v pracovnom liste. Nasleduje debata, prečo si myslia, že práve ich odpoveď bude tá správna. Získajú za ňu písmeno „O“.

Po získaní všetkých písmen sa skupina presunula na prvé poschodie, kde „pátrači“ poskladali slovo zo získaných písmen – a to slovo OBNOVA, pričom jedno písmeno museli doplniť sami. Toto slovo si zapísali do pracovného listu. Po vypátraní slova sa žiaci presunuli do cieľa, ktorý predstavuje výstava Obnova Bratislavského hradu. Tu deti získali informácie o tom, aký príbeh doteraz prežil Bratislavský hrad vo svojej histórii. Program doteraz absolvovali skupiny žiakov 5. a 6. ročníka na konci školského roka 2012/2013.

Druhý príklad aplikácie teoretických poznatkov do praxe predstavujú múzejné programy študentky Miroslavy Žažovej. Študentka sa aj vďaka rodinnému zázemiu aktívne zapájala do realizácie sprievodných programov v SNM – Archeologickom múzeu.⁹ V roku 2011 sa spolupodieľala na príprave Noci múzeí¹⁰ v SNM – AM, a to realizovaním tvorivých dielní s témou „Ako tvorili pravekí hrnčiari“. Cieľovou skupinou boli deti vo veku 5 až 12 rokov. Deti sa hrovou formou oboznámili s umelecko-remeselnou produkciou našich predkov. Mladí ľudia získali nové poznatky, skúsenosti, dojmy a pocity z niečoho nového, nepoznaného. Účastníci programu si rozvíjali prosociálne správanie a jemnú motoriku pri práci s hlinou. Prehlbovali si emocionálne stránky svojej psychiky ako spontánnosť, kreativitu a estetické vnímanie. Získali ďalšie informácie o dobe dávno minulej, kde manuálna zručnosť bola predpokladom prežitia. Účastníci si vyskúšali, ako žili ľudia v praveku, predstavili si, že sú pravekí hrnčiari. Vyskúšali si ich prácu, narábanie s hlinou a modelovanie pravekých nádob. Všetky predmety si museli vyrobiť vlastnoručne, keď neexistovali žiadne prístroje, ktoré by im zjednodušili prácu. Vtedy ešte ani nebol hrnčiarsky kruh, taký ako ho poznáme v súčasnosti.

Keramiku z obdobia praveku môžeme rozdeliť do dvoch kategórií: na úžitkovú keramiku a na kultové nádoby. Program sa zameriaval na výrobu kultových nádob, ktoré často obsahujú stvárnené zvieracie prvky alebo časti ľudského tela. K tradičným prvkom a motívom ľudského tela patria nohy, ruky, tváre a pod. V rámci prog-

⁹ ŽAŽOVÁ, Miroslava. *Tradicia Medzinárodného dňa múzeí a galérií v Slovenskom národnom múzeu so zameraním na Noc múzeí a galérií v SNM – Archeologickom múzeu. Postupová práca.* Bratislava : FiF UK, 2013.

¹⁰ Iniciátorom podujatia bolo v roku 2004 Francúzsko. V celoslovenskom rozsahu sa prvýkrát konalo v roku 2008 pri príležitosti Medzinárodného dňa múzeí. CHRAPPOVÁ, Jana. Medzinárodný deň múzeí. In: *Múzeum*, 54, 2008, č. 3, s. 43.

ramu deti vytvárali pod dohľadom múzejného pedagóga nádoby – od dna a postupným vrstvením jednotlivých poschodí (hlinené valčeky) vytvárali telo nádoby. Po vytvorení tela nádoby začali s vyhládzaním vonkajších stien. Pri hladení si pomáhali šlikrom (nádoba s riedkym ílom, v ktorej si hrnčiar pri vytáčaní namáča ruky), ale veľmi opatrne, aby nepoškodili tvar nádoby. Keby pridali veľa šlikru, nádoba by zmäkla a došlo by k deformácii stien, ktoré by sa mohli preboriť. Potom nasledovala výzdoba. Deti dostali hrnčiarske a sochárske nástroje (špachtle, očka, rydlá a i.), ktoré poslúžili pri výzdobe keramiky. Pri kultových nádobách sa mohli deti rozhodnúť, akou formou vyzdobia svoj výtvar. Buď využili svoju bohatú fantáziu, alebo sa inšpirovali reálnym dekórom, aké používali pravekí hrnčiari. Medzi ne patrilo rytý ornament, šnúrová výzdoba (odtlačok šnúry), vpichy rôznych tvarov (trojuholníky, štvorce, kosoštvorce v rôznom usporiadaní), ako aj zvieracie a ľudské motívy. Umeleckým výrobkom mohli prirobiť rôzne výstupky, ušká, uši, držadlá i pokrievky.

V roku 2012, opätovne v rámci Noci múzeí, M. Žažová scenáristicky pripravila v SNM – AM v novom archeologickom miniskanzene kreatívnu hru „*Ako bývali starí Slovania*“.¹¹ Cieľovou skupinou boli žiaci 1. stupňa ZŠ. V interiéri polozemnice okrem rekonštrukcie jej pôvodného zariadenia a vybavenia (vrátane replík predmetov z 8. – 9. storočia) bolo naaranžovaných niekoľko predmetov z 20. storočia (starý telefón, staré rádio, fotografie v rámoch a plyšová hračka). Úlohou detí bolo pomenovať predmety ako nábytok, pracovné nástroje, kuchynské riady a iné potreby a nájsť tie predmety, ktoré nepatrili do tejto doby.

V zrubovej stavbe bolo prítómie a chvíľu trvalo, kým si návštevníci zvykli na orientáciu v malom priestore interiéru, zvyčajne však boli odpovede správne. Deti táto hra zaujala a zároveň si odniesli aj určité množstvo vedomostí. Dôležité bolo, aby deti na vlastné oči videli drevený riad – vahany, lyžice, habarky, črpáky, merice na meranie obilia a celý rad nástrojov, predmetov i textílií, ktoré dnes študuje nielen archeológia, ale aj etnológia či folkloristika. Nechýbali ani vtipné či kritické komentáre dospelých o slovanskej polozemnici z pohľadu konzumného človeka 21. storočia.

M. Žažová aktuálne pripravila aj projekt „*Vyrob si kachlicu*“, ktorý prezentovala v rámci Študentskej vedeckej a odbornej konferencie.¹² Je určený pre hendikepované deti s poruchami zraku, prípadne celkom nevidiace. Projekt je konzultovaný s Úniou nevidiacich a slabozrakých Slovenska. Je vhodný pre tie múzeá, ktoré vlastnia zbierky stredovekých, prípadne novovekých kachlíc s výrazným plastickým dekórom (vysoký reliéf). Takéto kachlice sú dobre čitateľné hmatom – haptickým vnímaním a môžu sa stať inšpiráciou a invenciou pre deti a mládež s handicapom, ale i pre deti intaktné. Pod vedením múzejného pedagóga je možné realizovať prog-

¹¹ Tamže.

¹² ŽAŽOVÁ, Miroslava. *Návrh projektu pre deti a mládež so zrakovým znevýhodnením v SNM – Archeologickom múzeu: Vyrob si kachlicu*. Práca ŠVOK. Bratislava : FiF UK, 2013.

ram bez väčších ťažkostí.¹³ Deti tvoria podľa pokynov a následných krokov.¹⁴ Prostredníctvom hrnčiarskej hliny, ako tvárneho a ľahko dostupného a zvládnuteľného materiálu, získajú účastníci poznatky, skúsenosti, dojmy a pocity z niečoho nového, nepoznaného. Zúčastnení si zároveň rozvíjajú prosociálne správanie a jemnú motoriku pri práci s hlinou. Prehĺbia si emocionálne stránky svojej psychiky ako spontánnosť, kreativitu a estetické vnímanie. Vďaka aktívnemu hmatu si utvoria konkrétnu predstavu o predmetoch. Pre tento program by neplatilo, že v múzeu sa nedotýkame exponátov.

Ideálny navrhovaný počet členov cieľovej skupiny je 20 žiakov špeciálnej školy. V prípade jeho prekročenia by už bol potrebný ďalší múzejný pedagóg. Program sa člení na dve časti. V teoretickej časti sa prostredníctvom rozprávkového príbehu účastníci dozvedia o vzniku kachlíc a kachľových pecí (príloha č. 2). V druhej praktickej časti sa vizuálne i hmatom oboznámi s týmto produktom hrnčiarskej výroby. Potom sa pod vedením múzejného pedagóga pokúsia vymodelovať a vyzdobiť svoje kachlice. Scenár kreatívnej tvorby sa dá využiť aj pre deti s handicapom, kde hmat nahradí slabý zrak. Modelovali by sa len predné strany kachlíc, a to s výzdobou figurálnou, zoomorfnou alebo rastlinnou, či podľa vlastnej fantázie.

Výstavná činnosť študentov

Študenti muzeológie a kultúrneho dedičstva, konkrétne 3. ročník bakalárskeho štúdia, sa do praktickej realizácie výstavnej činnosti začali zapájať od roku 2010. Hlavným podnetom bolo oslovenie katedry, aby pripravila výstavu „na zákazku“. Prvou bola výstava „*Peter Veľký v Bratislave*“, pripravená v spolupráci so Spoločnosťou pre strednú a stredovýchodnú Európu a kooperujúcimi inštitúciami: Múzeom mesta Bratislavy, Historickou spoločnosťou SAV a Divadelným ústavom v Bratislave. Výstava sa konala na Ruskom kultúrnom inštitúte v októbri 2010 v rámci zasadnutia Slovensko-ruskej komisie historikov a po ukončení výstavy bola inštalovaná v priestore FiF UK v Bratislave. Výstava prezentovala situáciu v Európe a Rusku za vlády Petra Veľkého, jeho cestu po Európe v rokoch 1697 – 1698, samotný pobyt v Bratislave v dňoch 18. – 20. júla 1698 a odraz jeho návštevy v Bratislave v slovenskej literatúre a historiografii. Bola spracovaná formou graficky zalomených a sieťotlačou tlačených plagátov a dopĺňala ju vitrína s publikáciami k danej téme.

V roku 2011 si Filozofická fakulta UK v Bratislave pripomínala 90. výročie svojho založenia. Jedným z prvých odborov, ktoré sa študovali na fakulte, bola aj etnológia, vtedajší národopis. Pri tejto príležitosti študenti muzeológie v spolupráci so študentmi etnológie pripravili výstavu k 90. výročiu štúdia odboru etnológie a k histórii vtedajšej Katedry etnológie a kultúrnej antropológie FiF UK, v rámci ktorej vznikol aj odbor Muzeológia a kultúrne dedičstvo. Výstava sa konala najprv v pries-

¹³ Bližšie o komunikácii s účastníkmi programu pozri v Prílohe č. 3.

¹⁴ Bližšie k problematike pozri ELIAŠOVÁ, Silvia. Sprístupňovanie múzeí nevidiacim a slabozrakým návštevníkom. In: *Čo letí v múzejnej pedagogike. Zborník príspevkov z celoslovenskej konferencie*. Bratislava : SNM, 2010, s. 88.

tore Mestského múzea v Senci a následne vo vstupnom foyeri Rektorátu UK v Bratislave.¹⁵

V roku 2012 nadviazala katedra spoluprácu s Miestnou knižnicou v Petržalke, kde po dohode s vedením knižnice študenti odboru Muzeológia a kultúrne dedičstvo pripravujú cyklus výstav s témou „Taká bola Petržalka“. Súčasná generácia vníma Petržalku len ako najväčšie panelové sídlisko v bývalom Československu. Pôvodná dedina sa po výstavbe stáleho mosta cez Dunaj (1891) začala búrlivo rozvíjať, nastáva jej priemyselný rozvoj, ale zároveň sa stáva aj oddychovým zázemím obyvateľov Bratislavy, vtedajšieho Prešporka. V medzivojnovom období to bola najväčšia dedina Československa – v roku 1930 s počtom obyvateľov 14 164, ktorá postupne nadobúdala mestský charakter. Výstavba sídliska v 70. a 80. rokoch 20. storočia takmer úplne zničila urbanistický a architektonický charakter obce a narušila aj jej sociálnu štruktúru. V roku 2013 sme si pripomínali 40. výročie výstavby sídliska.

Cieľom pripravovaných výstav je priblížiť obyvateľom Petržalky a Bratislavy, ako vyzerala táto mestská časť Bratislavy v minulosti a rozvíja sa do súčasnosti. Zároveň chceme, aby výstavy podnietili aj väčší záujem obyvateľov o svoju lokálnu históriu, hľadanie identity miesta, kde žijú. Objavovaniu zaniknutých lokalít sa v ostatnom období venuje značná pozornosť. Táto problematika je predmetom výskumu viacerých projektov, napríklad školských projektov v rámci výučby dejepisu, ktorých cieľom je spoznávanie vlastnej miestnej, lokálnej histórie, podporuje starostlivosť o kultúrne a krajinné dedičstvo, ale aj sprostredkováva študentom prácu s informačnými technológiami a v neposlednom rade prispieva k naplňovaniu zásad trvalo udržateľného rozvoja.¹⁶

Pri príprave výstavy spolupracuje Katedra etnológie a muzeológie s nemúzejnou inštitúciou z oblasti kultúry, ktorej cieľom je vzdelávanie – knižnicou. Miestna knižnica Petržalka vykonáva primárnu funkciu knižníc – slobodné šírenie informácií, celoživotné vzdelávanie a duchovný rozvoj¹⁷ – aj organizovaním výstav a prednáškových cyklov s rôznym tematickým zameraním. Je miestom stretávania sa od najmladšej po najstaršiu generáciu, osobitnú pozornosť venuje miestnej lokálnej, komunitnej problematike (napríklad aj prostredníctvom facebookovej stránky združujúcej Staropetržalčanov), ktorá má nezastupiteľnú úlohu pri formovaní spolupatričnosti obyvateľov.¹⁸ Ako uvádza J. Šťastná,¹⁹ pre formovanie spoloč-

¹⁵ ŠIMEKOVÁ, Linda. Katedra etnológie a kultúrnej antropológie oslávila 90. výročie svojho vzniku. In: *Naša univerzita*, roč. 58, 2011, č. 4, s. 33 a Tá istá: Katedra etnológie oslávila 90. výročie dvojdným programom. In: *Naša univerzita*, roč. 58, 2012, č. 7, s. 20.

¹⁶ Podrobnejšie napríklad <http://www.krajinazaskolou.sk/> či <http://www.krajinazaskolou.cz/>. Bližšie sa tejto problematike venuje napríklad DVOŘÁKOVÁ (PEŠKOVÁ), Barbora. *Objevování minulosti v Krajině za školou*. In: *Acta musealia. Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně* suplementa 2011/1, s. 31-35.

¹⁷ Zákon č. 183/2000 o knižniciach.

¹⁸ JANTO, Juraj. Kultúrny a sociálny kapitál lokality ako prostriedok miestneho rozvoja. In: *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*, 1, 2013, č. 1, s. 83-99; JANTO, Juraj. *Sociálny kapitál mestského sídliska : Na príklade Bratislavy – Petržalky*. Dizertačná práca. Bratislava : FiF UK, 2011.

¹⁹ ŠŤASTNÁ, Jaroslava. Místní společenství – komunita – jako výchozí kontext aktivit muzea. In: BRABCOVÁ, Alexandra (ed.): *Brána muzea otevřená, Průvodce na cestě muzea k lidem a lidí do muzea*. Náchod : JUKO Náchod, 2003, s. 127.

ného povedomia danej komunity sú vedomosti o pôvode, minulosti lokality, teda príbeh miesta, ktorý rozhodujúcou mierou zakladá jeho súčasnú identitu. Práve tieto príbehy miesta a špecifické témy, ktoré majú minulosť a prítomnosť, by mali ovplyvňovať rozhodovanie v dôležitých otázkach týkajúcich sa budúcnosti miesta.

Spolupráca Katedry etnológie a muzeológie a jej dvoch študijných programov – etnológie a kultúrnej antropológie a muzeológie a kultúrneho dedičstva – s Mestskou časťou Bratislava – Petržalka prostredníctvom jej organizácie Miestnej knižnice Petržalka je rozčlenená na viacero rokov a prezentuje, respektíve bude prezentovať tieto časové úseky dejín Petržalky:

2013: Petržalka do roku 1918: od počiatku vzniku obce ako súčasť Uhorska,

2014: Petržalka v rokoch 1919 – 1946: medzivojnové obdobie, obsadenie Petržalky Nemeckou ríšou v roku 1938 až po začlenenie Petržalky ako mestskej časti Bratislavy,

2015: Petržalka v rokoch 1946 – 1973: Petržalka ako súčasť Bratislavy, jej postavenie v 50. rokoch ako pohraničnej obce pri „železnej opony“, diskusie o urbanizácii obce v 60. rokoch,

2016: Petržalka v rokoch 1973 – 1989: zánik pôvodnej historickej obce, výstavba sídliska a zmeny sociálnej štruktúry,

2017: Petržalka po roku 1989: rozvoj komunitného života, snahy o obnovenie tradícií, aktivity Staropetržalčanov, sociálne a generačné zmeny za ostatných vyše 20 rokov.

Cieľom ďalšej spolupráce je prispieť k vzniku tzv. múzea susedstva (Neighborhood Museum), ktoré sa od 60. rokov 20. storočia rozvíja v USA. Je to typ lokálneho múzea, ktoré je ohraničené na vybranú mestskú štvrť a jeho obyvateľstvo. Takéto múzeum je založené na princípe tzv. Concept of place (koncept miesta). Je to múzeum v najširšom slova zmysle, jeho hlavným poslaním je vytváranie identifikačných ponúk zakladajúcich sa na histórii, kultúrnych tradíciách a aktuálnej životnej realite obyvateľstva danej mestskej štvrte za účelom posilňovania a ďalšieho rozvoja tohto spoločenstva, teda susedstva. Múzeum susedstva udržiava stále kontakty a výmenu s obyvateľstvom danej štvrte. Súčasťou múzea sú okrem výstav aj tvorivé dielne, knižnica, archív a prednášková činnosť.²⁰

Podobný charakter tvoria aj tzv. komunitné múzeá, ktoré plnia úlohu jedného z centier miestneho spoločenstva.²¹ Aj keď takéto múzeá vznikajú primárne v malých obciach, myslíme si, že sú aj vhodnou formou na pestovanie miestneho povedomia obyvateľov mestských častí Bratislavy. Otvorenou otázkou je ešte riešenie terminologickej problematiky – či samotný termín „múzeum susedstva“ a „komunitné múzeum“ zodpovedá nášmu chápaniu úlohy múzea, čo je definované aj v ak-

²⁰ HAUENSCHILD, Andrea. *Neue Museologie. Anspruch und Wirklichkeit anhand vergleichender Fallstudien in Kanada, USA und Mexico*. Bremen : Im Selbstverlag des Museums, 1988, s. 64, cit. z: WAIDACHER, Friedrich. *Príručka všeobecnej muzeológie*. Bratislava : SNM – Národné múzejné centrum 1999, s. 79.

²¹ BRABCOVÁ, Alexandra (ed.). *Brána múzea otvorená, Průvodce na cestě múzea k lidem a lidí do múzea*. Náchod : JUKO Náchod, 2003, s. 411.

tuálnom zákone.²² V našom prípade môžeme skôr hovoriť o budovaní dokumentačného centra, respektíve v širšom kontexte osvetového centra.

Problémom je, že k dejinám Petržalky je v súčasnosti známych minimum hmotných dokladov, ktoré by dokladovali jej históriu od najstarších čias do súčasnosti (malá časť sa nachádza v zbierkovom fonde Múzea mesta Bratislavy) a je najvyšší čas usilovať sa zachytiť maximum informácií o pôvodnej obci a počiatkoch výstavby sídliska.

Cieľom projektu je teda zachytenie viacerých kultúrnych vrstiev. Sledujeme, dokumentujeme a prezentujeme kultúrne dedičstvo starej Petržalky spreď výstavby sídliska, aby sa stalo trvalou súčasťou historického vedomia nielen obyvateľov Petržalky, ale minimálne Bratislavy. Ďalšiu vrstvu tvorí dokumentácia života obyvateľov „panelovej“ Petržalky, jej novoprišlého obyvateľstva, vytipovanie potenciálnych nositeľov hodnôt z obdobia výstavby sídliska.²³ Po 40 rokoch od začiatku výstavby sídliska sa aj pôvodne nevlúdne a „nezabývané“ sídlisko stáva domovom jeho obyvateľov, generácia, ktorá sa už narodila v čase výstavby sídliska medzitým dorástla a vychováva novú generáciu, pre ktorú je súčasná Petržalka bežnou súčasťou Bratislavy. Pre ňu raz budú zaujímavé spomienky ich rodičov a starých rodičov na obdobie výstavby sídliska.

Doteraz sa realizovali dve výstavy v pobočke Miestnej knižnice Petržalka na Profkovej ul. č. 5 v miestnosti, ktorá je určená na výstavné a prednáškové účely. Prvá sa konala od 17. januára do 28. februára 2013,²⁴ druhá od 23. januára do 20. marca 2014.²⁵ Výstava zameraná na dejiny Petržalky v rokoch 1919 – 1946 dokumentovala v malom dejiny Slovenska v prvej polovici 20. storočia – vznik Československa, 20-ročné obdobie demokracie i totality – Petržalka bola v rokoch 1938 – 1945 súčasťou Tretej ríše a povojnové obdobie obnovy. Na území Petržalky sa nachádzali aj dva tábory. Jeden bol koncentračný, kde bolo deportovaných okolo 800 maďarských Židov a nasadených na obranné práce na konci vojny. Z nich prežili pravdepodobne traja. Slovenský národný archív chráni niekoľko dokumentov, ktoré zhromaždil po vojne Eugen Barkány. Druhým bol zhromažďovací tábor pre Nemcov a Maďarov. SNM – Múzeum kultúry Maďarov na Slovensku vlastní zbierku dokumentov jednej maďarskej rodiny určenej na vysídlenie. Aj na základe týchto dokumentov a v nich zaznamenaných životných príbehov sme chceli návštevníkom

²² Zákon č. 206/2009 o múzeách a o galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty.

²³ Pri príležitosti 40. výročia začatia výstavby Petržalky vyšiel informačný sprievodca dokumentujúci jej stavebný vývoj. KLEIBL, Martin. *Petržalka – turistický sprievodca*. Bratislava : Devín printing house 2012, 64 s.

²⁴ TIŠLIAR, Pavol. Výstava „Taká bola Petržalka“. In: *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*, 1, 2013, č. 1, s. 137-139 a NEMEC, Michal. Študenti muzeológie a kultúrneho dedičstva pripravili výstavu o Petržalke. In: *Naša univerzita*, roč. 59, 2013, č. 6, s. 22; Bližšie aj: BOTIKOVÁ, Marta – KAČÍREK, Ľuboš. „Taká bola Petržalka“ – výstava a sprievodný program pre žiakov ZŠ z Petržalky. Spolupráca odboru Muzeológia a kultúrne dedičstvo na FiF UK v Bratislave a mestskej časti Bratislava – Petržalka. In: *Acta musealia Supplementa 2013 : Sborník príspevků z konferencie Muzeum a škola. Zlín 20. – 22. marca 2013*. Zlín : Muzeum jihovýchodní Moravy, 2013, s. 55-60.

²⁵ Bližšie aj: <http://www.tvba.sk/bratislava-dnes1/mestske-casti/petrzalka/taka-bola-petrzalka/> (6.3.2014)

priblížiť históriu Petržalky a celej doby.

Príprava výstavy o dejinách Petržalky sa skladala z dvoch základných častí:

1. Zostavenie výstavy, ktorá by približovala celý vývoj osídlenia územia Petržalky od jeho najstarších zachytených počiatkov do roku 1918, t. j. do zániku Rakúsko-Uhorska, respektíve históriu Petržalky v rokoch 1919 – 1946.²⁶

2. Návrh a realizácia sprievodných podujatí určených pre žiakov materských a základných škôl, študentov stredných škôl a širšiu verejnosť, prostredníctvom ktorých by sa hrovou či oddychovou formou mohli oboznámiť s históriou Petržalky, respektíve aj takýmto spôsobom si ukotvili získané poznatky.

Muzeálna výstava má vychádzať z prezentácie zbierkových predmetov ako nositeľov muzeality, hodnoty, vďaka ktorej spoznávame vybranú časť pôvodnej reality. K uvedenému časovému úseku témy výstavy sa nám nepodarilo získať informácie o zachovaných trojrozmerných zbierkových predmetoch v slovenských múzeách (osobitne v Múzeu mesta Bratislavy). Pri zostavovaní výstavy sme vychádzali zo zachovaných dvojrozmerných predmetov, a to kartografických plánov, máp, vedút, dobových malieb a fotografií, pričom sme stavali predovšetkým na ich dokumentačnej hodnote ako historického prameňa, vďaka ktorému sme mohli rekonštruovať územný vývoj Petržalky.²⁷ Z praktických dôvodov sme nepoužili originálne zbierkové predmety, ale ich digitalizované formy a po grafickom spracovaní sme výstavu realizovali formou tlačných plagátov.

Na zostavenú tému výstavy nadväzovala príprava sprievodných programov. Komunikácia múzeí s návštevníkmi len prostredníctvom expozícií a výstav už v súčasnosti nepostačuje. Už v 70. rokoch, kedy sa sformovali princípy tzv. nového múzea, začala sa väčšia pozornosť venovať vzdelávacím programom, ktoré sa viažu na pripravované výstavy. Dôležité je ich prepojenie na prítomnosť a budúcnosť. Múzejné programy sú podľa F. Waidachera²⁸ všetky činnosti, uskutočňované v priestore a čase, určené pre verejnosť. Obracajú sa v prvom rade na širokú verejnosť, ale aj na neformálne skupiny. Spôsob stanovenia tém môže zahŕňať široké spektrum od vedeckého výskumu až po ľudovú zábavu. Tieto programy používajú vždy, keď je to možné, zmyslové vnímanie: zrak, sluch, chuť, hmat a kinetické pocity svalov. Tento zmyslový prístup má svojimi hornými emocionálnymi tónmi podporiť racionálnu cestu k porozumeniu, ktoré sa ponúka slovami a rečou. Pojmom „sprievodné programy pre verejnosť“ sa podľa Waidachera označujú všetky múzejné sprostredkujúce podujatia, ktoré sa nerealizujú výstavnou alebo publikačnou formou.²⁹ Zaoberajú sa predovšetkým dodatočnou interpretáciou zbierok prostredníctvom rôznych podujatí.

²⁶ Výstavné plagáty oboch výstav sú dostupné na: http://www.muzeologia.sk/vedecke_podujatia.htm. (6. 3. 2014)

²⁷ Bližšie napríklad: KRIŠKOVÁ, Zdena. Fotografia v kontexte múzejnej dokumentácie. In: Váhala David (zost.): *Vliv muzeologie na rozvoj muzeí v ČR a SR. 20 let muzeologie na Slezské univerzitě v Opavě*. Opava : Slezská univerzita 2010, s. 28-31.

²⁸ WAIDACHER, ref. 20, s. 166.

²⁹ Tamže, s. 301.

Pri príprave týchto programov je nevyhnutné prihliadať na vek, vzdelanie, ale aj pôvod návštevníka. Taktiež je potrebné zohľadňovať aj fyzické, intelektuálne a emocionálne potreby a schopnosti návštevníka. Zbierkové predmety a umelecké diela by mali poskytnúť návštevníkovi potešenie a radosť – radosť z objavovania a poznávania. Cieľom sprievodných programov múzejnej komunikácie je prebudiť záujem, vyvolať citový zážitok, prístupnou formou rozšíriť informácie o expozícii, výstave. Programy rozvíjajú u návštevníkov schopnosť porozumieť hodnotám a významu diel, učia ich tvoriť svoj vlastný názor.

Pri príprave sprievodných podujatí vychádzali študenti z teórie konštruktivismu. Ten vychádza z tézy, že novo získané poznatky návštevníkov sa tvoria v ich mysli využitím individuálnych štýlov učenia. Konštruktivistická muzeopedagogická koncepcia je teda založená na vytváraní prostredia, ktoré podporuje proces učenia. Vedenie programu je postavené tak, aby lektor pripomínaním predchádzajúcich znalostí návštevníkov podnecoval ich nové asociácie, teda porovnávanie známeho s neznámym a v ich centre stojí návštevník ako učiaci sa jedinec.³⁰

Teaching Museum Education as a Part of the Program Museology and Cultural Heritage at the Faculty of Arts of the Comenius University in Bratislava: Theory and Practice

Luboš Kačírek – Pavol Tišliar
Summary

Museum and gallery education is a field within museum studies which aims to provide the student with a solid background which would enable them to successfully and actively engage the public within a museum setting and ensure their satisfaction and return. Currently, museum education focuses on the children and learning by playing. The Program in Museology and Cultural Heritage taught at the Faculty of Arts of the Comenius University provides both a broad theoretical background and a number of opportunities for students of museum studies to prepare for successful careers in museum education in this modern context. The evidence for this includes a number of student projects which were successfully tested in real-life museums which we discussed in some detail. The students are also involved in the exhibition activities of the Program conducted in cooperation with the Local Library in Petržalka with focus on local history and local events. In methodological terms, the Program features a strong component dedicated to working with senior citizens which has been established in response to practical needs of Slovak museums and which underlines the importance of interaction between university-level educational programs in museum studies and museum practice.

---

³⁰ Pozn. č. 6.

Prílohy:

**Príloha č. 1: Pracovný list k výstave „Obnova Bratislavského hradu“
(SNM – Historické múzeum):**

PRACOVNÝ LIST

1. Nájdi rozdiel!

2. Kam sa vydáme? Pôjdeme po stopách našich predkov...

pomôcka : *Nie je všetko zlato, čo sa blyští...*

3. Aký tvar má hrad? Vyber z možností.

4. ZRKADIELKO, ZRKADIELKO, kto je najkrajší na celom svete?
Čo myslíte, kam nás táto veta dovedie?

5. Všimli ste si niečo zaujímavé na schodoch?

... sú dve možnosti

A) Mária Terézia sa chcela dostať na koni až na prvé poschodie

B) móda baroka a rokoka

6. Vytvorte slovo z písmen, ktoré ste zapísali do tabuľky.
pomôcka : jedno písmeno sa opakuje

_____ Bratislavského hradu

--	--	--	--	--	--

Príloha č. 2: Sprievodný program k projektu „Výrob si kachlicu“ v SNM – Archeologickom múzeu pre hendikepované deti s poruchami zraku:

„Za dávnych čias mali ľudia v príbytkoch otvorené ohniská, na ktorých varili, i vykurovali nimi izby. Šľachta – zemaniam a grófi na svojich sídlach kúrili v kamených krboch hromadami dreva.

Vtedy žil jeden hrnčiar, ktorému nešlo remeslo od ruky. Jeho výrobky sa na trhoch nepredávali, riad sa mu hromadil a on začal biedu trieť. Raz sa tak nahneval, že keď mu to remeslo úžitok neprináša, zničí všetko, čo mu pod ruku príde. A tak začal ohnisko v kuchyni obmurovávať a do mokrej hlíny pchal nádoby dnom dohora. Nad ohniskom vznikla klenba. Keď bol hotový a bola mu zima až mu zuby drkotali, zapálil si v peci, ktorú práve postavil. Teplo sa šírilo po celej kuchyni a nielen pred pecou, ako to bývalo pri krboch a otvorených ohniskách. „Heuréka,“ zakričal Ďuro a išiel sa pochváliť svojmu bratovi Janovi.

Janko, známy majster perníkár, ktorý mal detí ako smetí, bol šikovný remeselník. Ďurko ho mnohokrát navštevoval a obdivoval, ako mu práca išla od ruky. Pozoroval ho pri práci, ako sladké cesto vtlačá do drevených foriem s rôznym ornamentom (srdcia, jazdec, nevesta, koník a i.).

O Janovi sa hovorilo, že má zmoka, čierne kura, ktoré mu šťastie a peniaze nosí. Za to ale príde o dušu, lebo mu čert slúži. Iste to nebola pravda, len ľudia závideli, že sa mu v remesle darí.

Raz nášho hrnčiara Ďurka zavolali do neďalekého kláštora, lebo chceli od neho kúpiť nový riad do kuchyne. Hrnčiar prišiel do kláštora a v jedálni mal čakať na opáta. Ako sa tak rozhliadal po veľkej miestnosti, v kúte zbadal ako skriňu veľkú kachľovú pec. Ale nie taký nepodarok ako si doma postavil, ale táto mala jednotlivé kachlice s obrázkami. Veľmi sa mu zapáčila. Boli na nich rytieri, dobrí pastieri, bájne zvieratá ako okrídlený lev a na vrchu kachlice s motívom anjela držiaceho erby. „Ej bisťu,“ zvolal, „takô som ešte jakživ nevidel.“ Výzdoba kachlíc na peci mu pripomenula bratove perníky a rozhodol sa, že to skúsi robiť ako on, hlinu vtlačáť do foriem.

Ale až po vážnom rozhovore s opátom, ktorý o kachliciach vedel viac, dozvedel sa, že pec vyrobili na objednávku majstri až na Mallorke (odtiaľ pochádza aj technika majoliky – glazovaný povrch keramiky). O takom mieste sa mu na môj veru ani nesnívalo.

Náš Ďurko sa ešte veľa natrápil, kým vyrobil také kachlice ako videl v benediktínskom kláštore. Muselo veľa vody pretiecť, kým sa stal domácim majstrom na výrobu glazovaných komorových kachlíc.“

Príloha č. 3: Pravidlá komunikácie pri styku so zrakovo postihnutou osobou v rámci programu „Vyrob si kachlicu“ v SNM – Archeologickom múzeu:

1. Ak chcete ZP človeka pozdraviť, povedať mu niečo, ponúknuť, **oslovte ho menom**, ak ho viete, aby vedel, že vaše slová patrili jemu. Keď jeho meno nepoznáte, ľahko sa ho dotknite, aby vedel, že sa obraciate na neho.

2. Slepota nie je nákazlivá.

Nebojte sa podať nevidiacemu človeku ruku alebo sa ho dotknúť.

3. Predstavte sa pri stretnutí so ZP človekom. Nemusí vás spoznať podľa hlasu.

Napríklad: „Dobrý deň, pán XY, ja som Z.“

4. Ak sa rozprávate s nevidiacou osobou, **tvár majte otočenú k nej**. Hoci vás nevidí, ale vníma vás sluchom.

5. Pri rozhovore so slabozrakou osobou **svetlo by malo dopadať skôr na vašu tvár. Priame svetlo by ho nemalo oslňovať.**

6. Keď ide ZP človek so sprievodcom, **neobracajte sa s otázkami na sprievodcu**, pokiaľ sa niečo chcete spýtať ZP osoby.

7. Nepoužívajte slová ako „Tu“ a „Tam“ - takéto vyjadrenia neposkytujú ZP človeku dostatočné informácie. Vyjadrite sa presne, napr.: „Pred vami, vľavo je stolička.“

8. Bez zábran **používajte slová ako „vidieť, pozrieť sa“**. Pre ZP človeka znamenajú to isté ako „všimnúť si“, „dotknúť sa“, „ohmatať si“. ZP osobe môžete povedať bez akejkoľvek zábrany : „Chcete si to pozrieť?“, pričom mu predmet podáte do ruky.

9. Takisto môžete používať slová ako „nevidiaci, slepota“ a názvy farieb.

10. Nespoliehajte sa na gestá. Takisto nemajú pre ZP človeka žiadnu hodnotu. Kývnutie hlavou, gesto rukou, úsmev nahradzte slovami alebo jemným dotykom. Potrasením rukou pri pozdrave môžete nahradiť priateľský úsmev.

11. Vždy ZP spoločníkovi **oznámte, keď ho opúšťate**. Predídete tomu, že sa bude rozprávať s prázdnu stoličkou. Rovnako ho **upozorníte, keď sa vrátite späť**. Ak to neurobíte, môže sa stať, že váš spoločník mlčky sedí v domnienke, že

ste sa ešte nevrátili.

12. Nebojte sa **taktne upozorniť na určitý problém, o ktorom ZP človek nevie**. Pokiaľ vidíte, že váš ZP spoločník má po dobrom obede kravatu od omáčky, nemlčte, povedzte mu to. Je to informácia určená len pre neho, veď mu záleží na tom, ako vyzerá.

13. Ak idete so ZP osobou, **nadbytočné hovorenie môže pôsobiť nevhodne**. Všimnite si, či požaduje o osobách, okolí, predmetoch presný alebo len stručný opis.

14. V neznámom prostredí dávajte ZP človeku *dostatok informácií* o tom, čo sa deje a kde sa nachádza. Len tak môže sledovať svoju cestu bez pocitu neistoty a napätia.

Použitá literatúra a pramene

- BOTIKOVÁ, Marta – KACÍREK, Luboš. „Taká bola Petržalka“ – výstava a sprievodný program pre žiakov ZŠ z Petržalky. Spolupráca odboru Muzeológia a kultúrne dedičstvo na FiF UK v Bratislave a mestskej časti Bratislava – Petržalka. In: *Acta musealia Supplementa 2013* : Sborník príspevků z konferencie Muzeum a škola. Zlín 20. – 22. marca 2013. Zlín : Muzeum jihovýchodní Moravy, 2013, s. 55-60.
- BRABCOVÁ, Alexandra (ed.). *Brána muzea otevřená, Průvodce na cestě muzea k lidem a lidí do muzea*. Náchod : JUKO Náchod, 2003.
- CSÜTÖRTÖKYOVÁ, Dita. Medzinárodná študentská vedecká odborná činnosť študentov muzeológie na FiF UK v Bratislave. In: *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*, 1, 2013, č. 1, s. 143-144.
- Děti, mládež ... a muzea? I – III*. Brno : Moravské zemské muzeum 1995, 1999 a 2003.
- DUCKWORTH, Eleanor. *The Having of Wonderful Ideas: And Other Essays on Teaching and Learning*. New York : Teachers College Press, Teachers College, Columbia University, 2. vyd., 1996.
- DVOŘÁKOVÁ (PEŠKOVÁ), Barbora. Objevování minulosti v Krajině za školou. In: *Acta musealia. Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně suplementa 2011/1*, s. 31-35.
- ELIAŠOVÁ, Silvia. Sprístupňovanie múzeí nevidiacim a slabozrakým návštevníkom. In: *Čo letí v múzejnej pedagogike. Zborník príspevkov z celoslovenskej konferencie*. Bratislava : SNM, 2010, s. 88-91.
- HAUENSCHILD, Andrea. *Neue Museologie. Anspruch und Wirklichkeit anhand vergleichender Fallstudien in Kanada, USA und Mexico*. Bremen : Im Selbstverlag des Museums, 1988.
- CHRAPPOVÁ, Jana. Medzinárodný deň múzeí. In: *Múzeum*, 54, 2008, č. 3, s. 43.
- JAGOŠOVÁ, Lucie – JŮVA, Vladimír – MRÁZOVÁ, Lenka. *Muzejní pedagogika*. Brno : Paido, 2010.
- JANTO, Juraj. Kultúrny a sociálny kapitál lokality ako prostriedok miestneho rozvoja. In: *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*, 1, 2013, č. 1, s. 83-99.
- JANTO, Juraj. *Sociálny kapitál mestského sídliska : Na príklade Bratislavy – Petržalky*. Dizertačná práca. Bratislava : FiF UK, 2011.
- KACÍREK, Luboš – TIŠLIAR, Pavol. Stav a perspektívy štúdia muzeológie na Filozofickej fakulte UK. In: *Dokumentácia druhej polovice 20. storočia a súčasnosti*. Martin : Slovenské národné múzeum, 2012, s. 135-146.

- KLEIBL, Martin. *Petržalka – turistický sprievodca*. Bratislava : Devín printing house, 2012.
- KRIŠKOVÁ, Zdena. Fotografia v kontexte múzejnej dokumentácie. In: Váhala David (zost.): *Vliv muzeologie na rozvoj muzeí v ČR a SR. 20 let muzeologie na Slezské univerzitě v Opavě*. Opava : Slezská univerzita, 2010, s. 28-31.
- LACOVÁ, Dana – CSÜTÖRTÖKYOVÁ, Dita. Fotoreportáž z medzinárodnej prehliadky študentských prác z muzeológie a konferencie Fenomén kultúrneho dedičstva v spoločnosti. In: *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*, 1/2013, s. 144-150.
- LUKÁČOVÁ, Marcela (zost.). *Čo letí v múzejnej pedagogike. Vzdelávanie a výchova v múzeách na Slovensku. Zborník textov z konferencie*. Bratislava : SNM, 2010.
- MEZEIOVÁ, Adelaida. Návšteva múzea v didaktike strednej školy (Pohľad stredoškolského učiteľa). In: *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*, roč. 1, č. 1, s. 65-74.
- NEMEC, Michal. Študenti muzeológie a kultúrneho dedičstva pripravili výstavu o Petržalke. In: *Naša univerzita*, roč. 59, 2013, č. 6, s. 22.
- PAPCO, Ján. Od inštalácie cez inscenáciu k polyfunkcii. Inštitút múzea a revitalizácia Bojnického zámku. In: *Múzea na prahu tretieho tisícročia. Zborník príspevkov z konferencie Banská Bystrica 1999*. Bratislava : SNM – Národné múzejné centrum a Zväz múzeí na Slovensku 1999, s. 74-77.
- PAVLÍKÁNOVÁ, Martina. Kontexty vzdelávania múzea/galérie a školy. In: *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*, roč. 1, č. 1, s. 55-64.
- PIRUŠOVÁ, Petra. *Vzdelávacie programy v SNM – Historickom múzeu*. Bakalárska práca. Bratislava : FiF UK, 2013.
- ŠIMEKOVÁ, Linda. Katedra etnológie a kultúrnej antropológie oslávila 90. výročie svojho vzniku. In: *Naša univerzita*, roč. 58, 2011, č. 4, s. 33.
- ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Edukačný potenciál múzea*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci 2012.
- ŠŤASTNÁ, Jaroslava. Místní společenství – komunita – jako výchozí kontext aktivit muzea. In: BRABCOVÁ, A. *Brána muzea otevřená, Průvodce na cestě muzea k lidem a lidí do muzea*. Náchod : JUKO Náchod, 2003, s. 122-131.
- ŠTECH, Stanislav: Vzdelávacie programy majú umožniť poznání aneb Brána mysli otevřená. In: BRABCOVÁ, A. *Brána muzea otevřená, Průvodce na cestě muzea k lidem a lidí do muzea*. Náchod : JUKO Náchod, 2003, s. 66-85.
- TIŠLIAR, Pavol. Výstava „Taká bola Petržalka“. In: *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*, 1, 2013, č. 1, s. 137-139.
- WAIDACHER, Friedrich. *Príručka všeobecnej muzeológie*. Bratislava : SNM – Národné múzejné centrum, 1999.
- Zákon č. 206/2009 o múzeách a o galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty.
- Zákon č. 183/2000 o knižniciach...
- ŽAŽOVÁ, Miroslava. *Návrh projektu pre deti a mládež so zrakovým znevýhodnením v SNM – Archeologickom múzeu: Vytvoriť si kachlicu*. Práca ŠVOK. Bratislava : FiF UK, 2013.
- ŽAŽOVÁ, Miroslava. *Tradícia Medzinárodného dňa múzeí a galérií v Slovenskom národnom múzeu so zameraním na Noc múzeí a galérií v SNM – Archeologickom múzeu*. Postupová práca. Bratislava : FiF UK, 2013.

Internetové zdroje

<http://www.krajinazaskolou.sk/> či <http://www.krajinazaskolou.cz/>.

http://www.muzeologia.sk/vedecke_podujatia.htm

<http://www.tvba.sk/bratislava-dnes1/mestske-casti/petrzalka/taka-bola-petrzalka/>.

www.emuseum.cz/muzeologie-a-metodika/teoreticke-texty/skola-muzejni-pedagogiky.html.